

Hizmet Yerinden Yönetim Kuruluşları: Kamu İktisadi Teşebbüsleri

12 . HAFTA

Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT)

- Kapitalist düzen içinde KİT, devletin piyasaya üretici olarak müdahalesinin aracıdır. Üretim, mal üretimine yönelik olabileceği gibi demiryolları işletmeciliği, bankacılık gibi hizmet üretimine de yönelik olabilir.
- Devletin KİT kurma amacı değişkendir.
 - Sermaye yetersizliği ya da kârlı bulunmaması gibi nedenlerle özel sektörün girmediği alanlarda boşluk doldurmak, sermaye birikimini sağlamak; piyasa başarısızlıklarını gidermek; ülke güvenliği açısından önem taşıyan stratejik sektörleri korumaya almak; piyasa güçlerinin varlığı halinde halka daha ucuz mal ve hizmet sunmak; özel sektöre ara mal üretmek, istihdam yaratmak vb.

Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT)

- Cumhurbaşkanınca kurulur.
- Tüzelkişiliğe sahiptir.
- 233 sayılı KHK ile saklı tutulan hususlar dışında özel hukuk hükümlerine tabidir.
- Genel Muhasebe Kanunu ile Devlet ihale Kanunu hükümlerine tabi değildir.
- Sorumluluğu sermayesi ile sınırlıdır. Sermayesi, Hazine ve Maliye Bakanlığının üzerine Cumhurbaşkanınca tespit edilir.

Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT)

- KİT mevzuatı: 1984 tarihli ve 233 sayılı KHK.
- KİT, iki kamu işletme türünü kuşatan şemsiye bir kavramdır: Kamu iktisadi kuruluşu (KİK) ile iktisadi devlet teşekkülünün (İDT) ortak adıdır.
- Bu iki işletme türünü birbirinden ayıran sermaye yapıları değildir. Her ikisi de %100 devlet sermayesi ile kurulur. Farkı yaratan yöneldikleri amaçtır.

Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT)

- İDT (teşekkül); sermayesi tamamen devlete ait olan ve iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet gösteren KİT'dir.
- Buna karşın KİK (kuruluş); “sermayesinin tamamı Devlete ait olup tekel niteliğindeki mal ve hizmetleri kamu yararı gözeterek üretmek ve pazarlamak üzere kurulan ve gördüğü bu kamu hizmeti dolayısıyla ürettiği mal ve hizmetler imtiyaz sayılan kamu iktisadi teşebbüsüdür.”
- İDT piyasa koşulları içinde çalışır ve ticari amaçlar güderken; KİK, kamu yararı amacıyla mal ve hizmet üretir ve faaliyette bulunduğu alan piyasa güçlerine kapalıdır.

Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT)

- KİT'ler bağlı işletme veya işletmeler topluluğu kurabilecekleri gibi (müessese), ortaklıklar da kurabilir.
 - Müessese; sermayesinin tamamı bir İDT veya KİK'e ait olup, ona bağlı işletme veya işletmeler topluluğu. Müesseseler de tüzel kişidir.
 - Bağlı ortaklık; sermayesinin %50'den fazlası İDT veya KİK'e ait olan işletme veya işletmeler topluluğundan oluşan anonim şirketler.
 - İştirak; İDT ile KİK'lerin veya bağlı ortaklıklarının, sermayelerinin en az %15'ine, en çok %50'sine sahip buldukları anonim şirketler.
 - İşletme; müesseselerin ve bağlı ortaklıkların mal ve hizmet üreten fabrika ve diğer birimleri.

Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT)

- KİT yönetimi (organlar)
- Yönetim Kurulu: En yüksek düzeyde yetkili ve sorumlu karar organı. Bir başkan ve beş üyeden oluşan yönetim kuruluna genel müdür başkanlık eder. Cumhurbaşkanının onayı ile üç yıllığına atanan üyeler, tekrar atanabilecekleri gibi her zaman görevden alınabilirler.
- Genel Müdürlük: Yetkili ve sorumlu yürütme organı.

Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT)

- 1980'lerden itibaren devletin ekonomiye üretici olarak müdahalesini kısıtlayan özelleştirme politikaları KİK sayısını eritmiştir. Kamu tekellerinin kaldırılması ve özelleştirmeler sonucunda piyasa güçlerinin alanı genişlemiştir.
- KİK'ler önce İDT statüsüne alınarak özelleştirmeye hazır hale getirilmekte ardından da özelleştirilmektedir.
 - 233 sayılı KHK 1984'te yayımlandığında, müessese, bağlı ortaklık ve iştirakler hariç, 28 İDT ve 10 KİK vardır. Mayıs 2020'de, 2013'te, Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğünün İDT statüsüne geçirilmesiyle birlikte KİK statüsündeki tek kurum Devlet Hava Meydanları İşletmesidir.